

การพัฒนาตัวบ่งชี้บทบาทเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9

Development of an Indicator of the Role of the Abbot in the Monastic Sector 9

พระครูวินัยธรวรารุณี ถาวโร¹,

พระครูปริยัติวรเมธี และสุทธิพันธ์ อรัญญวาส²

Phrakru Winaithonwarawut Thavaro,

Phrakru Pariyutworamathee and Sutthiphan Aranyawas

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม¹

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย²

Rajabhat Mahasarakham University, Thailand

Roi-Et Buddhist College, Mahachulalongkronrajdyala University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: stp648@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 และเพื่อตรวจสอบรูปแบบตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาส และแบบสอบถาม ใช้สำหรับสอบถามระดับความเหมาะสมตัวบ่งชี้บทบาทเจ้าอาวาสวัดมหานิกายในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 การยืนยันรูปแบบ โดยการวิเคราะห์ระดับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาส และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM)

ผลการวิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้บทบาทหรือภารกิจของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 มีจำนวน 20 ตัวบ่งชี้ ด้านการปกครอง มีจำนวนตัวบ่งชี้ 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การปกครองด้วยหลักกฎหมาย 2) การปกครองด้วยพระธรรมวินัย 3) การสอดส่องดูแลความเรียบร้อยภายในวัด 4) แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารวัด 5) กำหนดวิธีการบริหารอย่างเป็นระบบ ด้านการศาสนศึกษา มีจำนวนตัวบ่งชี้ 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการเรียนการสอนแผนกนักระรม ธรรมศึกษา 2) ส่งเสริมการเรียนการสอนแผนกบาลี 3) ส่งเสริม สนับสนุนให้ภิกษุสามเณรศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา 4) ให้การยกย่อง เชิดชูผู้สอบได้นักธรรม/เปรียญธรรม 5) การจัดอบรมธรรม การเผยแผ่ธรรม ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม มีจำนวนตัวบ่งชี้ 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) จัดกิจกรรมรักษาศีล 2) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 3) เทศนาสั่งสอนอย่างถูกต้อง 4) มีสิ่งสนับสนุนการ

เผยแผ่ธรรม 5) มีกิจกรรมการรักษาอุโบสถศีล บทบาทด้านสาธารณูปการ มีจำนวนตัวบ่งชี้ 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การก่อสร้างเสนาสนะ 2) การซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์ 3) การจัดสาธารณูปโภค 4) การจัดสภาพภูมิทัศน์ 5) การจัดหาทุนในการบำรุงวัด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีจำนวนตัวบ่งชี้ 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การจัดการศึกษา/อบรมแก่เด็กและเยาวชนในชุมชน 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลด้านการศึกษา 3) ให้ใช้สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก 4) สนับสนุนโครงการครูพระสอนศีลธรรม บทบาทด้านการสาธารณะสงเคราะห์ มีจำนวนตัวบ่งชี้ 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) อำนวยความสะดวกชุมชนในการบำเพ็ญกุศล 2) การรับกิจนิมนต์ 3) การสร้างสาธารณะสงเคราะห์

คำสำคัญ: ตัวบ่งชี้; บทบาทเจ้าอาวาส

Abstract

This research aimed this is the purpose. To Developed the role indicator of the abbot in the monastic sector 9 and examined he role model of the abbot in the monastic sector 9. The tools used in this research were interview form. Used in interviews. This provides important information about the role of the abbot and questionnaire. Used for questioning the appropriateness of the role indicators of the monks in the monastic sector. Models verification by analyzing the appropriateness of the abbot's role indicator. And structural relationship equation modeling (SEM).

The research found that: Indicator, role or mission of the abbot in the monastic sector 9 There are 20 indicators. Governance; There are 5 indicators: 1) the rule of law 2) Discipline 3) Supervision 4) Appointment of Executive Committee 5) Establish a systematic management approach. Religious education; There are 5 indicators: 1) Promote the teaching of the Department of Religious Education. 2) Promote Pali Teaching 3) Encourage novices to study in higher education. 4) Praise the test taker. 5) The training of the Dharma. Propaganda; There are 5 indicators: 1) Organize baptism activities. 2) Organize activities on important Buddhist days. 3) preach correctly 4) There is support for the dissemination of Dharma. 5) There are activities to preserve the observance of the Eight Precepts. Role in the public works; There are 5 indicators: 1) construction of the saints 2) repairing 3) Utilities arrangement 4) landscaping 5) Funding for maintenance. Education; There are 4 indicators: 1) Education / training for children and youth in the

community. 2) Support for education 3) Make use of facilities and facilities. 4) Support the moral teacher project. Public Relation Role; There are 5 indicators: 1) Facilitate the community in charity. 2) Receiving the invitation. 3) Creating public housing.

Keywords: Indicator; Role of Abbot

1. บทนำ

พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี และการขัดเกลาทางสังคมโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาจิตใจของพุทธศาสนิกชน ทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคง ส่งเสริมประสิทธิภาพ กล่าวได้ว่า วัดเป็นศูนย์กลางทางความเชื่อและวัฒนธรรมตามวิถีพุทธ ที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตและเป็นเอกลักษณ์ของสังคม พุทธศาสนิกชน ซึ่งจะพบได้จากการแสดงออกทาง ศิลปะ วรรณคดี คติธรรมขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี เป็นต้น (Religious Affairs Department, 1997)

ผลจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและวิวัฒนาการทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้วัดมีลักษณะและบทบาทเปลี่ยนไปจากเดิม สิ่งที่พบเห็นได้โดยทั่วไปในปัจจุบัน เช่น แต่เดิมวัดเคยเป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณร และศูนย์กลางการพัฒนาจิตใจของพุทธศาสนิกชน กลายเป็นที่อยู่ของคฤหัสถ์มากขึ้น วัดเคยเป็นที่บวชเรียนของลูกหลานในท้องถิ่น ก็กลายเป็นที่บวชของหนุ่มท้องถิ่นอื่น ซึ่งแม้อุปชฌาย์ก็ไม่รู้จักประวัติของผู้ขออุปสมบทมาก่อน นับเป็นจุดเปลี่ยนที่เสี่ยง

ต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา วัดซึ่งเคยมีความเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลตามประเพณีและตามวิถีชาวบ้าน ก็ได้ถูกเปลี่ยนให้มีสภาพคล้ายๆ กับเป็นตลาดชุมชน สถานที่จัดงานการกุศล เคยเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ร่มรื่น เป็นสิ่งดึงดูดให้ชาวบ้านให้เข้าไปพักผ่อนหย่อนใจ ก็กลายเป็นวัดที่ขาดระเบียบ ขาดความร่มรื่น ทำให้ประชาชนไม่ศรัทธาและไม่อยากเข้าวัด กลายเป็นแหล่งจัดกิจกรรมเสี่ยงอบายมุข การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ส่วนหนึ่งย่อมมาจากการบริหารจัดการของพระสงฆ์ผู้มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการวัด บางครั้งอาจเกิดขึ้นจากความไม่ตั้งใจแต่อาจมีสาเหตุมาจากการละเลยหรือความไม่รู้เท่าทันเหตุการณ์การเปลี่ยนของสังคมโลกปัจจุบัน ทั้งการรับเอาวัฒนธรรมต่างถิ่นโดยไม่มีกระบวนการคัดกรองที่ดี การยอมรับค่านิยมใหม่ที่หลงใหลในวัตถุมงคลเกินจำเป็นต่อการดำรงชีพตามความเป็นจริง

สภาพปัญหาการบริหารวัดส่วนหนึ่งมาจากพระสงฆ์ คือ ผู้เข้ามาบวชในปัจจุบันมิได้มีการเลือกสรร ขาดความพิถีพิถัน บางรูปมุ่งบวชตามประเพณี มิได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง จึงทำผิดวินัยหลายๆ อย่าง การวางตัวของพระไม่เหมาะสมขาดความสำรวม บางวัดมุ่งใน

การพัฒนาวัดอุทธรสถานที่มีมากกว่าการศึกษา หรือมากกว่าการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้สังคมไทยในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาประเทศ มุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนเป็นสังคมเมือง ความสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชนในสังคมเปลี่ยนไปเป็นต่างคนต่างอยู่เป็นสังคมบริโภคนิยมความเสื่อมถอยทางศีลธรรม จริยธรรมมีมากขึ้น การบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดเป็นสำคัญ ผู้มีบทบาทปกครองคณะสงฆ์ระดับต้น เจ้าอาวาสผู้นำเบื้องต้นนับเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ กำหนดนโยบายและบริหารบุคลากรในองค์กร ให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพจะส่งผลโดยตรงต่อศรัทธาความเชื่อถือของพุทธศาสนิกชน ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติศาสนกิจทุกอย่างบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยง่าย เจ้าอาวาสจึงต้องมีการกิจที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการวัดในทุกๆ ด้าน โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ ให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับกรมการศาสนา กล่าวว่าการบริหารวัดคือการปกครองบังคับบัญชา กำกับดูแล แนะนำ สั่งสอนภิกษุสงฆ์ สามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้อยู่ในศีลธรรมอันดีและดำเนินกิจกรรม

โครงการต่างๆ ของวัดให้สำเร็จมีประสิทธิภาพสูงสุด แต่ปัญหาที่ทำให้การบริหารจัดการวัดขาดประสิทธิภาพ ก็คือเจ้าอาวาสจำนวนมากที่ยังขาดทักษะในการบริหารจัดการวัด ไม่มีศักยภาพในการพัฒนาวัด ไม่มีความรู้ในการสั่งสอนประชาชน เจ้าอาวาสจำนวนมากยังปล่อยปะละเลยพระภิกษุสามเณรในปกครองให้ประพฤติปฏิบัติไปตามยถากรรม ไม่มีการศึกษาอบรมพระธรรมวินัย

ดังนั้น จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะมีการพัฒนาตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาส เพื่อให้งานในกิจการคณะสงฆ์บรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม และพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และจะเป็นประโยชน์ต่อความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคตสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9
2. เพื่อตรวจสอบรูปแบบตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology Research) (Koenchai, 2016 : 295-313) ดำเนินการวิจัย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Methodology) การวิจัยเชิง

คุณภาพ (Qualitative Methodology) ขั้นตอนการวิจัย ดังนี้ ระยะที่ 1 การสร้างตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ระยะที่ 2 การสร้างเครื่องมือวัดตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 และระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาสในเขตปกครอง คณะสงฆ์ภาค 9 (ตรวจสอบรูปแบบโดยการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง)

ข้อมูลการวิจัย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม มีดังนี้ กลุ่มที่ 1 กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาส เป็นผู้เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสีย ประกอบด้วย 3 กลุ่มย่อย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประสบการณ์ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์และเป็นพระเถระผู้ใหญ่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 จำนวน 2 รูป ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องในการบริหารกิจการคณะสงฆ์สังกัดส่วนงานภาครัฐ จำนวน 2 รูป/คน และอาจารย์หรือผู้บริหาร ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ จำนวน 2 รูป/คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเพื่อยืนยันตัวบ่งชี้บทบาทเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดมหานิกายในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 จำนวน 400 รูป ดำเนินการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-state Random Sampling)

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยและเครื่องมือการวิจัย 1) วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์จากหน้าที่และภารกิจของเจ้าอาวาสวัด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการ

ศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ 2) แบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ค่าระดับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาส และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป LISREL

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ สรุปผลการวิจัย ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 ผลการวิเคราะห์การสร้างบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาส พบว่า หน้าทีหรือบทบาทของเจ้าอาวาสซึ่งเป็นหน้าที่ตามทีกฎหมายคณะสงฆ์บัญญัติและเป็นบทบาทหน้าที่ที่ไม่ขัดพระธรรมวินัยมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) บทบาทด้านการปกครอง 2) บทบาทด้านการศาสนศึกษา 3) บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม 4) บทบาทด้านสาธารณูปการ 5) บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ 6) บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ ผู้วิจัยจึงนำองค์ประกอบบทบาทของเจ้าอาวาสทั้ง 6 องค์ประกอบ มากำหนดเป็นองค์ประกอบหลักในการกำหนดประเด็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยกำหนดประเด็น

การสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบภารกิจของเจ้าอาวาสแต่ละด้านมีตัวบ่งชี้อะไรบ้างที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมาวิเคราะห์กำหนดเป็นตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาส มีจำนวนตัวบ่งชี้อยู่ทั้งหมด 20 ตัวบ่งชี้ ผลเป็นดังนี้

1. องค์ประกอบที่ 1 ด้านการปกครอง มีจำนวนตัวบ่งชี้ 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การปกครองด้วยหลักกฎหมาย 2) การปกครองด้วยพระธรรมวินัย 3) การสอดส่องดูแลความเรียบร้อยภายในวัด 4) แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารวัด 5) กำหนดวิธีการบริหารอย่างเป็นระบบ

2. บทบาทด้านการศาสนศึกษา มีจำนวนตัวบ่งชี้ 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการเรียนการสอนแผนกนักธรรม ธรรมศึกษา 2) ส่งเสริมการเรียนการสอนแผนกบาลี 3) ส่งเสริม สนับสนุนให้ภิกษุสามเณรศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา 4) ให้การยกย่อง เชิดชูผู้สอบได้นักธรรม/เปรียญธรรม 5) การจัดอบรมธรรม การเผยแผ่ธรรม

3. บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม มีจำนวนตัวบ่งชี้ 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) จัดกิจกรรมรักษาศีล 2) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 3) เทศนาสั่งสอนอย่างถูกต้อง 4) มีสิ่งสนับสนุนการเผยแผ่ธรรม 5) มีกิจกรรมการรักษาอุโบสถศีล

4. บทบาทด้านสาธารณูปการ มีจำนวนตัวบ่งชี้ 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การก่อสร้างเสนาสนะ 2) การซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ 3) การจัดสาธารณูปโภค 4) การจัดสภาพภูมิทัศน์ 5) การจัดหาทุนในการ

บำรุงวัด

5. บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีจำนวนตัวบ่งชี้ 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การจัดการศึกษา/อบรมแก่เด็กและเยาวชนในชุมชน 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลด้านการศึกษา 3) ให้ใช้สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก 4) สนับสนุนโครงการครูพระสอนศีลธรรม

6. บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ มีจำนวนตัวบ่งชี้ 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) อำนวยความสะดวกชุมชนในการบำเพ็ญกุศล 2) การรับกิจนิมนต์ 3) การสร้างสาธารณะสงเคราะห์/สาธารณะ

การวิจัยระยะที่ 2 ผลการสร้างเครื่องมือวัดตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ลักษณะเครื่องมือเป็นแบบมาตรวัด 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยสอบถามระดับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้องค์ประกอบบทบาทของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 กำหนดเทียบเกณฑ์คะแนน ดังนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด การดำเนินการสร้างเครื่องมือมีขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 นำข้อมูลตัวบ่งชี้องค์ประกอบบทบาทเจ้าอาวาส จำนวน 20 ตัวบ่งชี้เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ขั้นที่ 2 นิยามตัวบ่งชี้และดำเนินการสร้างเครื่องมือวัดตัวบ่งชี้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกวิธีการวัดตัวบ่งชี้ด้วยแบบสอบถาม โดยจัดทำแบบสอบถาม ลักษณะเป็นมาตรวัด 5 ระดับ จำแนกระดับการวัดเป็น มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 สอบถามปัจจัยที่

ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าอาวาส และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัดตัวบ่งชี้บทบาทเจ้าอาวาส ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ผลเป็นดังนี้ 1) ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง กำหนดเทียบเกณฑ์ดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง 0.6-1.0 2) ผลการวิเคราะห์อำนาจจำแนก พบว่าแบบสอบถาม มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ตั้งแต่ .46-91 และ 3) ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น พบว่า มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .862 และขั้นที่ 4 นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาแล้วจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ นำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความเหมาะสมตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 พบว่า ระดับความเหมาะสมตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 โดยรวมทั้ง 6 ด้าน มีค่าระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 3.62$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.39 ($S.D. = 0.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีค่าระดับความเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนา ($\bar{x} = 3.82$, $S.D. = 0.34$) และตัวบ่งชี้ที่มีค่าระดับความเหมาะสมมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการปกครอง ($\bar{x} = 4.73$, $S.D. = 0.36$) บทบาทด้าน

ศาสนศึกษา ($\bar{x} = 3.76$, $S.D. = 0.51$) บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ($\bar{x} = 4.50$, $S.D. = 0.43$) บทบาทด้านการสาธารณูปการ ($\bar{x} = 3.44$, $S.D. = 0.62$) และบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ ($\bar{x} = 4.82$, $S.D. = 0.42$)

2. ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Correlation Metrics) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรอิสระที่เป็นตัวแปรพยากรณ์ด้วยกันทั้ง 6 ตัวแปร จำนวน 21 ค่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .094 ถึง .976 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันที่มีค่าสูงสุด คือ บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนา (X_3) กับบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ (X_4) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .976 และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีค่าต่ำสุด คือ บทบาทด้านการปกครอง (X_1) กับบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ (X_6) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .086 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่เป็นตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 6 ตัว กับตัวแปรตาม (Y: ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาส) พบว่า มีค่าตั้งแต่ .223 ถึง .619 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็นดังนี้ บทบาทด้านการปกครอง (X_1) เท่ากับ .619 บทบาทด้านการศาสนศึกษา (X_2) เท่ากับ .337 บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนา (X_3) เท่ากับ .810 บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ (X_4) เท่ากับ .223 บทบาทด้านการสาธารณูปการ (X_5) เท่ากับ .320 บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ (X_6) เท่ากับ .227 และตัวแปรอิสระที่มี

ความสัมพันธ์กับตัวแปรตามมากที่สุด ได้แก่ บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนา (X_3) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .810

3. ผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลปัจจัย บทบาทเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 การทดสอบความสอดคล้องของแบบจำลองตามสมมติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตัวแบบสุดท้าย ผลการวิเคราะห์ได้ค่าดัชนีตัวแบบดังต่อไปนี้ คือ $p\text{-value} = 0.90294$, $X^2 = 0.20$, $df = 2$, $GFI = 1.00$, $AGFI = 1.00$, $RMSEA = 0.00$, $RMR = 0.0015$, $CN = 17994.51$ นำมาเทียบเกณฑ์ เพื่อประเมินความกลมกลืนของแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณยกกำลังสอง (Square Multiple Correlation) หรือสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรเชิงสาเหตุที่นำมาศึกษาทั้ง 6 ตัวแปร ได้แก่ บทบาทด้านการปกครอง (X_1) มีค่าอิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.26 บทบาทด้านศาสนศึกษา (X_2) มีค่าอิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.27 บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนา (X_3) มีค่าอิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.15 บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ (X_4) มีค่าอิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.12 บทบาทด้านการสาธารณูปการ (X_5) มีค่าอิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.10 บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ (X_6) มีค่าอิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.26 ตัวแปรเชิงสาเหตุที่นำมาศึกษาทั้ง 6 ตัวแปร มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาส (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีอิทธิพลรวมกัน ร้อยละ 92 ($R^2 =$

0.92) หมายความว่า การบริหารงานในหน้าที่ของเจ้าอาวาส จะบริหารงานเกิดประสิทธิผลมากน้อยเพียงใดนั้น มีอิทธิพลมาจากตัวแปรทั้ง 6 ตัวที่นำมาศึกษาร้อยละ 92 มีอิทธิพลมาจากสาเหตุอื่นที่ผู้วิจัยไม่ทราบและไม่ได้นำมาศึกษาในครั้งนี้ ร้อยละ 8 ($PSI = 8$)

5. อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ครั้งนี้ ผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. หน้าที่หรือบทบาทของเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นหน้าที่ตามที่กฎหมายคณะสงฆ์บัญญัติ และเป็นบทบาทหน้าที่ ที่ไม่ขัดพระธรรมวินัยมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) บทบาทด้านการปกครอง 2) บทบาทด้านการศึกษา 3) บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนา 4) บทบาทด้านสาธารณูปการ 5) บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ 6) บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ เป็นภารกิจของเจ้าอาวาสที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 โดยที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระธรรมวินัย เมื่อนำมาวิเคราะห์ตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาสตามองค์ประกอบหลักทั้ง 6 องค์ประกอบ พบว่า มีจำนวนตัวบ่งชี้รวมทั้งสิ้น 20 ตัวบ่งชี้ คือ บทบาทด้านการปกครอง มีจำนวนตัวบ่งชี้ 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การปกครองด้วยหลักกฎหมาย 2) การปกครองด้วยพระธรรมวินัย 3) การสอดส่องดูแลความเรียบร้อยภายในวัด 4) แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารวัด 5) กำหนดวิธีการ

บริหารอย่างเป็นระบบ บทบาทด้านการศาสนศึกษา มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการเรียนการสอน แผนกนักธรรมธรรมศึกษา 2) ส่งเสริมการเรียนการสอน แผนกบาลี 3) ส่งเสริมสนับสนุนให้ภิกษุสามเณรศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา 4) ให้การยกย่อง เชิดชูผู้สอบได้นักธรรม/เปรียญธรรม 5) การจัดอบรมธรรมการเผยแผ่ธรรม บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนา มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) จัดกิจกรรมรักษาศีล 2) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 3) เทศนาสั่งสอนอย่างถูกต้อง 4) มีสิ่งสนับสนุนการเผยแผ่ธรรม 5) มีกิจกรรมการรักษาอุโบสถศีล บทบาทด้านสาธารณูปการ มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การก่อสร้างเสนาสนะ 2) การซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ 3) การจัดสาธารณูปโภค 4) การจัดสภาพภูมิทัศน์ 5) การจัดหาทุนในการบำรุงวัด บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีจำนวนตัวบ่งชี้ 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การจัดการศึกษา/อบรมแก่เด็กและเยาวชนในชุมชน 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลด้านการศึกษา 3) ให้ใช้สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก 4) สนับสนุนโครงการครูพระสอนศีลธรรม บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) อำนวยความสะดวกชุมชนในการบำเพ็ญกุศล 2) การรับกนิมนต์ 3) การสร้างสาธารณะสงเคราะห์/สาธารณะประโยชน์ 4) การสงเคราะห์ปัจจัย 4 สอดคล้องกับการศึกษาของชาญณรงค์ หินเกิด (Hinkirart, 1999) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคาม พบว่าพระสังฆาธิการส่วนใหญ่ใช้วัดของตนเองเป็น

ศูนย์กลางในการส่งเสริมการศึกษา ทั้งทางโลกและทางธรรม ปกครองวัดด้วยความเรียบร้อย เผยแผ่พระพุทธศาสนาตามบทบาทหน้าที่ รวมทั้งให้การสาธารณสงเคราะห์ตามฐานานุรูป สอดคล้องกับการศึกษาของทวี ขจรกุล (Kajornkul, 2004) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด ได้แก่ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทด้านสาธารณูปโภค บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ และบทบาทด้านการศึกษา และสอดคล้องกับการศึกษาของธีรภูมิ ทองโอษฐ์ (Thongaos, 2001) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ดมีการปฏิบัติศาสนกิจ 6 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการปกครอง การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์และด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ระดับปานกลาง ได้แก่ การศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์

2. การสร้างเครื่องมือวัดตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาสวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 โดยนำข้อมูลตัวบ่งชี้องค์ประกอบบทบาทเจ้าอาวาสที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในการวิจัยระยะที่ 1 มาสรุปและกำหนดตัวบ่งชี้องค์ประกอบบทบาทเจ้าอาวาสได้จำนวน 20 ตัวบ่งชี้

นำมาสร้างแบบสอบถาม ลักษณะเป็นมาตรวัด 5 ระดับ จำแนกระดับการวัดเป็น มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด แบ่งเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 สอบถาม ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของ เจ้าอาวาส ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะการตรวจสอบ คุณภาพเครื่องมือวัดตัวบ่งชี้บทบาทเจ้าอาวาส ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 มีค่าดัชนีความ สอดคล้องข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนีความ สอดคล้อง ระหว่าง 0.6 -1 อำนาจจำแนก รายข้อ ตั้งแต่ .46-91 ค่าความเชื่อมั่น พบว่า มีค่าความ เชื่อมั่น เท่ากับ .862

3. การตรวจสอบรูปแบบตัวบ่งชี้บทบาท ของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ระดับความเหมาะสม ตัวบ่งชี้บทบาทของเจ้าอาวาสในเขตปกครอง คณะสงฆ์ภาค 9 โดยรวมทั้ง 6 ด้าน มีค่าระดับ ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อนำมาวิเคราะห์ ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของตัวแปร พบว่า ตัวแปรที่นำมาศึกษาทั้ง 6 ตัวแปร มีอิทธิพล ต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีอิทธิพล รวมกัน ร้อยละ 92 ($R^2 = 0.92$) หมายความว่า การ บริหารงานในหน้าที่ของเจ้าอาวาส จะบริหารงาน เกิดประสิทธิผลมากน้อยเพียงใดนั้น มีอิทธิพล มาจากตัวแปรทั้ง 6 ตัว ที่นำมาศึกษาร้อยละ 92 มีอิทธิพลมาจากสาเหตุอื่นที่ผู้วิจัยไม่ทราบและไม่ ได้นำมาศึกษาในครั้งนี้ ร้อยละ 8 (Error หรือ $PSI = 8$)

6. ข้อเสนอแนะ

1. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 บทบาทของเจ้าอาวาสวัด ที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ เป็นภารกิจซึ่งกำหนดไว้ด้วย กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม ดังนั้น พระสังฆาธิการผู้เป็น เจ้าอาวาส หรือ ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส จึงมีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบงานด้านการ ปกครองตนเอง และการปกครองวัด 4 ฐานะคือ 1) บทบาทหรือหน้าที่รับผิดชอบฐานะเป็นพระภิกษุ ในพระพุทธศาสนา 2) บทบาทหรือหน้าที่ต้องรับ รับผิดชอบฐานะเป็นผู้แทนวัด 3) บทบาทหรือหน้าที่ ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นพระสังฆาธิการ 4) บทบาท หรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นเจ้าพนักงาน ตามกฎหมาย รูปแบบตัวบ่งชี้บทบาทเจ้าอาวาส ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ที่ได้จากการ วิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นพระสังฆา ธิการที่ทำหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าอาวาส เป็นการ วิเคราะห์ข้อมูลจากสภาพการปฏิบัติงานจริง ดังนั้น การที่จะนำ รูปแบบตัวบ่งชี้ไปใช้ประโยชน์ในการ พัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าอาวาส ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 จึงมีความเป็นไปได้ และมีความเหมาะสม

1.2 รูปแบบตัวบ่งชี้ที่ยืนยันด้วย วิเคราะห์ความสัมพันธ์โครงสร้าง พบว่า บทบาท ของเจ้าอาวาสทั้ง 6 ด้าน มีความสัมพันธ์เกี่ยวพัน กันและส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงาน ของเจ้าอาวาส ดังนั้น การที่จะนำเอาตัวบ่งชี้ ไปพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ เจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 จึงมีความ

เป็นไปได้และมีความเหมาะสม

2. การวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยในกลุ่มประชากรที่เป็นภาพรวมของคณะทั่วประเทศ เนื่องจากบทบาทของเจ้าอาวาสวัดในพระพุทธศาสนา มีบริบทที่แตกต่างกัน แต่เหมือนกัน คือ บทบาทภายใต้กรอบ

กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคมและพระธรรมวินัย

2.2 ควรมีการวิจัยปัจจัยเกื้อหนุน

ต่อบทบาทการทำหน้าที่ของเจ้าอาวาส เนื่องจากแต่ละวัดมีบริบทที่แตกต่างกัน ดังนั้น ข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสให้เกิดผลสำเร็จได้แตกต่างกัน

References

- Hinkirart, C. (1999). *The Role of the Monks and the Department of the Temple in Maha-Sarakham*. Graduate School : Mahasarakham University.
- Kajornkul, T. (2004). *The Role of the Monks in the Administration of Monasteries in the Monastery District of Muong District, Nong Khai Province*. Graduate School : Rajabhat Maha-Sarakham University.
- Religious Affairs Department Ministry of Education. (1997). *The Guide to the Sangha and the Religion*. Bangkok : Department of Religions Affairs.
- Thongaos, T. (2001). *A Study of Religions Practices of the Abbot in Roi-Et Province*. Graduate School : Srinakharinwirot University.

